

S. Fülöp László:

Tholdy Pál debreceni nótárius és rokonsága

Tholdy Pál nevét Debrecenben kevesen ismerik, pedig közel két évtizeden keresztül szolgált itt, előbb beosztott nótáriusként, majd tíz éven át, mint a nagy alföldi város jegyzője. A Dunántúlon született és nevelkedett ifjú a jogi végzettség megszerzése után költözött Pápáról Debrecenbe. Haláláig hűen szolgálta új lakóhelyét, sőt, féltestvére és annak a gyermeke is ezt tették főbíróként, illetve az utóbbi később polgármesterként is. Tholdy mindezen tevékenysége olyan korban történt, amikor a városnak megszűnt a korábbi másfél évszázad alatt kivívott egyfajta biztonsága és gazdagsága. Buda visszafoglalása után a politikai és gazdasági erők egyensúlya megbomlott, Debrecennek a távolabbi országrészekkel és más országokkal folytatott kereskedelmi kapcsolatai jelentősen szűkültek. Debrecen nem számíthatott sem Erdély, sem a Habsburgok, sem Rákóczi védelmére. Csupán a város vezetői – köztük a jegyző Tholdy – próbálták a város lakosságának megélhetését biztosítani, és anyagi helyzetének végső romlását megakadályozni.¹

A Tholdy családról Nagy Iván művében egyetlen mondatot találhatunk (rövidsége miatt érdemes idézni): „Hogy a Dunántúlon is volt Tholdy család, mutatja egy családfa, melyen Tholdy Mártonnak nejétől Koza Ilonától leányát Tholdy Annát Festetich Pál nejének olvassuk.”²

A szerző bizonyára nem kapott adatokat a kötet írásakor még élő, távolabbi családtagoktól, ezért található a mondatban több hiba is, amelyek közül a legkivívóbb, hogy a családban nem volt ilyen nevű anya, sőt, Koza Ilona egyik oldalán sem szerepel. Maga a mondat úgy van megfogalmazva, mintha kétségbe vonná létezésüket, nemességüket is. (Tholdy Annáról később szólok.) Ugyanakkor nem szerepelnek nála a család országos híré tagjai, például a címben szereplő jegyző sem. Pedig olyan ismert famíliákkal voltak rokoni kapcsolatban, mint a béri Balogh, Festetics, Ostffy, Sándor stb.

Tholdy Pál Debrecen nótáriusa Pápán született a 17. században, egyszerű, köznemesi családban. Nem valószínű, hogy ősi nemesi nemzetség leszármazottja lett volna. Nem tesz rá említést, hogy családja kitől és mikor kapott nemesi rangot és levelet. A tehetősebb pápai református famíliák az 1600-as évek elején

1 <https://hu.wikipedia.org/wiki/Debrecen>

2 Nagy Iván: Magyarország családai czímerekkel és nemzedékrendi táblákkal. XI. k. Pest. 1865. 165.

kapták meg ezt a kiváltságot, talán a Tholdyak is. Ő maga, szülei, közvetlen rokonainak a többsége is református vallású volt, emiatt sokat kellett túrniuk az üldöztetések miatt az akkori Magyarországon. Végrendeletében írja édesanyjáról: „sokat szenvedtenek, jószágaikban meg károsítattanak, személyekben rab-ságokat szenvedtenek... minden jószágit külsőt, belsőt el hagyván... a Dunán által jövőn, öt esztendőök forgása alatt bujdosott és sanyargott, véle valóival ed-gyütt is...”³

Tholdy Pál tanulmányai elvégzése után otthagyta szülővárosát,⁴ és elköltö-zött Debrecenbe. Ezután már kevésbé tarthatta a kapcsolatot dunántúli rokonai-val, részben az elfoglaltsága, részben a távolság miatt. Ennek ellenére – amint végrendelete első feléből kitűnik – nagyon számon tartotta őket, s minden élő családtagot felsorol, sőt, még az elhunytakról is tesz konkrét, sokszor valamilyen eseménnyel kapcsolatos említést. Tulajdonképpen innen ismerhetjük meg csa-ládfáját, amelyet más, különböző forrásokból évszámokkal, születési és halálo-zási helyekkel, viselt rangokkal stb. pontosíthatunk.

Legelső megnevezett őseként egy szintén *Pál* nevűt említ, aki Pécsre ment a reformációt terjeszteni. Emiatt ott meggyilkolták. Sajnos évszámra és rokonsági fokra nem tesz utalást. Azonban ezt az eseményt olyan közelinek írja le, mintha apja testvéréről lenne szó.

A továbbiakban elsőként a legközvetlenebb családfarészletet mutatjuk be az ő felsorolása és említése alapján, mint fentebb jeleztük, kiegészítésekkel. A vég-rendeletben olvasható neveket dőlt betűsen jelöltük, kiemelve a két testvért, Mártont és Annát. (Az alábbi két nemzedékrendi táblán a már szokásos és elfo-gadott módon az első felmenőket kövér A, gyermekeiket jobbra beljebb húzva B, az unokákat pedig C betűvel, sorszámozva tüntetjük föl.)

3 Zoltai Lajos: Nemes Tholdi Pál végrendelete. 1709. Történelmi Tár. Budapest. 1902. 582–591. az idézett rész az 583. lapon.

4 Thaly Kálmán: Adatok a Sághegyi Sándor család nemzedékrendéhez. Századok. 1871. 145. Szerinte korábban Veszprém megye szolgabírája és alispánja volt. A megállapítás több szempontból is téves lehet: vallási hovatartozás, rang, időrend stb.

A **Tholdy** (Tholdj, Toldi, Toldy) család**A1. Márton** pápai várkapitány † Érsekújvár kb. 1685.⁵

⊗ *Oroszy Kata* † Rimaszombat⁶ 1708. november végén

gyermekük:

B1. *Pál* * Pápa ? † Debrecen 1709 **nótárius**

⊗ *Faigel (Feigel) Kata* (szülei: *Faigel Ferenc* és *Szegedi Zsuzsanna*)
† 1709 előtt

B2. *Miklós* † 11 évesenB3. *Kata*

⊗ *Csúzi Cseh József* * Komárom 1680 k. † Pápa 1731.04.08.

A2. Anna † 1684

1. ⊗ nemes-iszkázi Horváth János fiatalon elhunyt

2. ⊗ *Festetics Pál*⁷ * Szombathely 1640. 06. 23. † Ság 1720.08.20.
dunántúli vicegenerális (Ház.: 1665)

gyermekük:

B1. *Pál* * 1665 † Pápa 1676B2. *Mária* * 16661. ⊗ *Komáromi István*2. ⊗ *Meszleni (Meszlényi) János*, Győr várm. alispánja 1732–1734 közöttB3. *Magdolna* * 1668 † Pápa 1730. 12. 17.

⊗ *Peczovicz (másutt: Pecsovics) Ferenc* † 1711 előtt

B4. *Krisztina* * Bőd 1671

⊗ *Sándor István* † Pápa 1730.03.11. huszárcapitány (2. neje:
Horváth Erzsébet)

B5. *Julianna* * 1673 † 1753

⊗ béri *Balogh Ádám* * 1665 k. † 1711

B6. *Ferenc* * 1676 † 1717

⊗ Francsics Erzsébet

5 http://epa.oszk.hu/01600/01610/00011/pdf/vmm_11_1972_22_katona.pdf

Pápa város 1660. márciusi összeírásában vajdaként említik: 348. lap. A jegyzékben felsorolt 473 családfő (ház) között szerepelnek a nemes és rokon Bús, Oroszy és Sándor (György és Gergely) család tagjai is. Tholdy Márton a Hosszú utca (korábban Piac utca) 75. számmal jelölt házában élt családjával. Talán ebben a házban születhetett Pál nevű fiuk. Majd egy 1727-ben és 1729-ben a Tholdy és Sándor család tagjai között történt egyezség szerint úgy említik, hogy a „Piattzal által ellenben” található a Tholdy-féle ház.

6 Az nem derül ki a végrendeletből, hogy az édesanya miként került Rimaszombatba.

7 Katona Imre: A pusztacsaládi kehely. Soproni Szemle. 1977. p. 51–52.

Tholdy Pál testamentumában így ír apja haláláról: „a pogány török fegyvere által esett el, feje karóban is száradott meg... Ersek Ujvar alatt”. Ezután édesanyja nyolc esztendeig élt özvegyen, egyedül nevelte és taníttatta a három árvát. *Oroszy Ádámné (Sándor Kata)* beszélt rá leányát arra, hogy menjen újra férjhez. Így aztán 1693-ban (zala)kapolcsi *Domokos Ferenc* (*17. sz. közepe † Sümeg 1708.12.25.) – vázsonyi kapitány, később a sümegi vár főkapitánya – lett a második férje. Házasságukból több gyermek született, akik közül néhány csecsemő- vagy kis korban meghalt. Az életben maradottak közül az első kettő leány volt: *Zsuzsanna* (férje Oroszvály András) és *Erzsébet*. Ahogy Pál leírja, ők később visszajöttek (valószínűleg Debrecenből) a Dunántúlra a rokonaikhoz. Őket követte a sorban két fiú: *Tamás* és *Márton*. Mindkettőt Pál nevelte és taníttatta Debrecenben. Mint majd később még említeni fogom, nagyon szerette a féltestvéreit, odaadóan gondoskodott róluk. Tamásról nem maradt fenn semmilyen följegyzés. Domokos Márton (*Tótvázsony⁸ 1697 †Debrecen 1764.04.03) Debrecenben főbíró lett, felesége kőji Komáromi Kata (? Mária) volt. Egyetlen fiukról tudunk: Lajos (*1728 †1803), aki szintén Debrecenben előbb a főbírói, majd a polgármesteri tisztséget is betöltötte (1778 és 1780). Ezek mellett Bihar vármegye alispánja és országgyűlési követe is volt.

Miután megismerkedtünk az apa családjával, szólnunk kell az anya (Oroszy Kata) származásáról és rokonságáról is, mivel a végrendeletben legtöbbjük név szerint olvasható. Meg kell jegyezni, hogy e kapcsolatok kibogozása eléggé körülményes volt, mivel a végrendelező Pál csak néném, húgom asszony, sógor uram formában említi őket. Azonban e szavakat nem szabad a mai, konkrét jelentésükben kezelni. Egyrészt azért, mert az akkori magyar nyelvben ezekre a rokoni kapcsolatokra nem is volt megfelelő szó, másrészt pedig ezekkel a megnevezésekkel a tiszteletet, a rokoni kötődést kívánta kifejezni a szöveg alkotója. Tehát nézzük át az anya családfájának az ide vonatkozó részletét.

8 A forrásokban és a végrendeletben is csak Vázsony néven szereplő település lehetett Nagyvázsóny és Tótvázsony is. Az előbbiben lehetett kapitány Domokos Ferenc. Viszont Tótvázsonyban születhetett Márton, mivel a falut ekkor az Oroszy család birtokolta.

Az **Oroszy** család (részlet)

A1. siskei *Oroszy Ádám* * 1610 † Pápa 1664⁹

⊗ *Sándor Kata* * Pápa 1643.09.14.

gyermekeik:

B1. Pál ⊗ Taksonyi Éva

B2. *Erzse* † 1719.07.26.

1. ⊗ asszonyfalvi *Ostffy László*

2. ⊗ Iványos András

3. ⊗ *Csúzi Cseh Jakab* * Losonc 1639 † Pápa 1695.03.22.¹⁰

unokák:

C1. *Ostffy Zsuzsanna* * 1678 † 1718.04.18.

⊗ 1. *Bús Imre*

⊗ 2. Simon János

C2. Iványos Katalin

C3. Iványos Jakab

C4. *Csúzi Cseh József* * Komárom 1680 körül † Pápa 1731.04.08. ⊗
Tholdy Katalin

C5. *Csúzi Cseh János* * Losonc 1677 k. † Győr 1732.04.28.

C6. *Csúzi Cseh Erzsébet* † 1762 ⊗ *Torkos Jakab* * 1679 † 1750

C7 *Csúzi Cseh Katalin* ⊗ Szemerei Gábor

B3. Zsuzsanna ⊗ tagyosi Csapó János

B4. *Kata* ⊗ 1. *Tholdy Márton*

⊗ 2. *Domokos Ferenc*

B5 Anna ⊗ Gyallódi István veszprémi főszolgabíró

Ez utóbbi családfáról külön ki kell emelnünk három nevet. Erzsébet harmadik férje *Csúzi Cseh Jakab* volt. Végzettsége alapján lelkész, teológiai doktor, majd református püspöknek választották. Ismertek a tudományos munkái. József nevű fia prédikátor, orvos és költő, János fia szintén református lelkész és hasonlóan orvos is volt. Élete utolsó éveiben sokat foglalkozott alkímiával.¹¹

Mint korábban említettem, *Tholdy Pál* a Dunántúlról Debrecenbe ment, s amint írja „tekintetes és nagyságos *Szirmay István* Palatinalis Itélő Mester uram juratus notarius” lett 1692-től 1698-ig. 1699-től pedig haláláig körülbelül tíz

9 Más forrás szerint: meghalt kb. 1671-ben.

10 1681–1682-ben debreceni prédikátor. 1693-tól Veszprém megyében püspök.

11 Nagy Iván III. kötetében a 122. lapon megkérdőjelezi a család nemességét: „A kiváltságosok sorából való volt-e, nem állíthatom.”

éven keresztül Debrecen város jegyzőjeként tevékenykedett. Nagyon szerényen élhetett, minderre a végrendeletének a második részéből következtethetünk. Felesége ekkor már meghalt, élő gyermekük nem volt.¹² Munkája mellett minden figyelmét a két féltestvér – Domokos Tamás és Márton – nevelése, taníttatása kötötte le. Rajtuk kívül ugyanígy gondoskodott *Püspöki Szücs János* árvájáról, *Istókról* is. Ezen felül még tizennégy fiatal támogatott tanulmányaikban (ruháztatás, étkezés, szállás stb.). Nem is csoda, ha azt írja, hogy pénze semmi nem maradt, amit rokonai örökölhettek volna. (Igaz, adósságot sem hagyott maga után – mint írja.) A pápai kúriából ráeső részről, a hozzá tartozó földekről, rétekről, majorházzal teljesen lemondott., elsőként Kata nevű testvére és gyermekei javára, ha holtuk esnék, akkor pedig apja testvére, Anna családja részére. Ugyanígy intézkedett a Simontornya melletti Dád (Dad), Igar és az akkor Tolna megyéhez tartozó Cece birtokainak ráeső feléről is. Néhány felesége szüleinek volt szöleje Mádon és a faluhoz tartozó Becsek és Felső Nyulászó¹³ nevű dűlőkben, amelyeket kénytelenek voltak anyagi helyzetük miatt elzálogosítani. Bár ezek egy részét sok pénzért visszaváltotta, azonban nem kerültek véglegesen a tulajdonába. Sorsukra a megfelelő megoldást nem adja meg a testamentumában, csupán felsorolja a neveket, hogy kiknél vannak használatban. Ezzel a témával kapcsolatban (is) említi a város korábbi bíróját, *Dobozi Istvánt*, a kortárs bírót, *Komáromi Csipkés Györgyöt* és a városgazdát, *Borbély Andrást*, akiknek minderről tudomásuk van.

Külön szól debreceni házaról, amelyet nagyon rossz állapotban 750 forintért vásárolt valamikor. Azóta felújította, sokat költött rá, és szerinte most megér 18 000 forintot. Zoltai Lajos szerint, aki egy utóirattal látta el a végrendeletet, ez az épület az akkori „Czegléd (ma Kossuth) és Sas-utczán” állott, tehát valószínűleg saroképület lehetett. Ezt a házat, amelyet később el is adtak Debrecenre hagyta. Azt kéri a város tanácsától és főbírójától, hogy minden személyes holmiját, kevés ékszerét, a szekereket, lovakat, szarvasmarhákat, disznókat stb. adják el, s ennek, valamint a háznak a kamataiból gondozzák, neveljék, taníttassák a két testvérét, és a fentebb már említett diákokat. Kitér arra, hogy számukat gyarapítsák szegény, de református vallású, Pápáról vagy a Dunántúlról idejövő tanulókkal.

Amint láthatjuk, a végakaró nagyon puritán életű, a testvéreit szerető, a tudásszerzést támogató ember volt. Sokáig és hűen szolgált Debrecen városát, tisztelte annak elöljáróit.

12 Az utolsó lábjegyzet szerint két lányuk született: Klára és Katalin. Halálukról nincs feljegyzés.

13 Becsek és Felső Nyulászó ma is meglévő, Mád melletti külterületek, úgynevezett mikrotoponímiák.

Mint ismert, 1709-ben a városban pestisjárvány tört ki, amely megtizedelte a település lakosságát.¹⁴ Tholdy Pál maga is elkapta a betegséget, s feltehetően ekkor, már betegen készíthette el a végrendeletét. Az okirat szövege teljes, de sajnos hiányzik a végéről a keltezés, az aláírás és a hitelesítők neve. Nem tudjuk, hogy pontosan hány éves volt ekkor, nem ismerjük halálának a napját sem.¹⁵ Valószínűleg fiatal volt még, s ha jól számoljuk az évszámokat, akkor alig léphette át a 40–45. életévét. Miután ő volt az utolsó férfitag a családban, elhunytával tulajdonképpen férfiágon kihalt a Tholdy família is, s – mivel csak leányok maradtak a rokonságában –, ezzel elenyészett a (pápai) Tholdy családnév.¹⁶

14 <http://hbml.archivportal.hu/data/files/144709472.pdf>

Gazdag István: Debrecen város történeti kronológiája III.

15 A város volt bíróját úgy említi, hogy „néhai” Dobózi István. Dobozinak fennmaradt egy levele 1709 novemberéből. Ebből arra lehet következtetni, hogy Tholdy Pál halála ez után, az év végén következett be.

16 A pannonthalmi Főapátsági Levéltárban található egy kézírásos családfa, amelynek a címe: *Genealogia Familiae Toldianae* (A Somogyi család levéltára. 1. láda). Az okiraton nincs utalás arra, hogy ki és mikor állította azt össze. Hiányoznak róla a születési és halálozási évszámok is. Néhány helyen eltér az itt közöltektől. Feltehetően a 18. század második felében íródhatott, mivel Pált már elhunytként, Kata nevű testvérét özvegyként írja le. Domokos Ferencnek pedig az első házasságából már az ükunokái is szerepelnek az ágrajzon. Ezen a családfán Márton feleségeként valóban Koza Ilona szerepel. Jelen cikk írója természetesen a fiuk, Pál végrendeletében leírt Oroszy Katát fogadja el Márton feleségének és az író édesanyjának, mint biztos adatot. A végakaró bizonyára nem tévesztette el az anyja nevét. Az itt leírtak ellenére nem zárható ki, hogy Mártonnak volt ilyen nevű, korábban már elhunyt felesége, akitől nem maradtak élő gyermekei. Az említett „genealógia” nem veszi tudomásul, hogy Pál halála után az élő leszármazottak utódai közül már senki sem viselte ezt a családnevet, azaz más vezetéknevű családokhoz tartoztak, és nem a Tholdyakhoz.

Megjegyzés: Köszönetet mondok Bauer Marcell kutatótársamnak, aki a családfán olvasható Sándor István családjának utódjaként adataival, észrevételeivel segítette a munkámat.